

Socialdepartementet**Kommittédirektiv Samordnare för att korta vårdköerna i hälso- och sjukvården**

Regeringen bemyndigar det statsråd som har till uppgift att föredra ärenden om hälso- och sjukvård att

– ge en särskild utredare i uppdrag att utreda de frågor som framgår av direktivet, *se bilaga*

– besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredaren.

Utredaren ska följa de direktiv som framgår av *bilagan*.

Kostnaderna ska belasta det under utgiftsområde 1 Rikets styrelse uppförda anslaget 4:1 Regeringskansliet m.m., anslagsposten 1 Till Regeringskansliets disposition, budgetramen 6 Socialdepartementet.

Utdrag till

Statsrådsberedningen/Gransk
utredningen

Kommittédirektiv

Samordnare för att korta vårdköerna i hälso- och sjukvården

Beslut vid regeringssammanträde den 8 januari 2026

Sammanfattning

En särskild utredare, i form av en nationell samordnare, ska bidra till att den statliga styrningen, kontrollen och uppföljningen stärks och får ett större genomslag när det gäller regeringens arbete med att korta vårdköerna och öka tillgängligheten i hälso- och sjukvården. Samordnaren ska i dialog med olika aktörer, däribland sjukvårdens huvudmän, statliga myndigheter och privata vårdgivare, stärka erfarenhetsutbytet mellan regioner och identifiera hinder för samverkan på regional och nationell nivå. Utredaren ska också identifiera och föreslå kompletterande åtgärder för att korta vårdköerna på såväl regional som nationell nivå samt bidra till att statsbidragen för att korta köerna och öka tillgängligheten används så effektivt som möjligt. Detta är ett led i att fullfölja slutsatserna av den parlamentariskt sammansatta vårdansvarskommittén (SOU 2025:62) avseende vikten av att statens ansvar för och styrning av hälso- och sjukvården stärks.

Samordnaren ska bland annat

- stödja Regeringskansliet med att följa upp och analysera arbetet med att åtgärda vårdköer på nationell och regional nivå samt identifiera behov av och komma med förslag på kompletterande åtgärder i syfte att driva arbetet framåt,
- identifiera insatser och analysera framgångsfaktorer som bidrar till att korta vårdköerna, samt sprida dessa,

- identifiera åtgärder som på kort sikt kan bidra till att stärka tillgängligheten och korta vårdköerna, exempelvis genom innovativ upphandling av ledig kapacitet hos privata vårdgivare, och
- föra dialog med hälso- och sjukvårdens huvudmän, statliga myndigheter, privata vårdgivare och andra aktörer i syfte att identifiera hinder för samverkan på regional respektive nationell nivå som syftar till att korta vårdköerna.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 4 januari 2027.

Uppdraget att stärka den statlig styrningen och dess genomslag, följa upp och analysera vårdköerna samt bidra till stärkt tillgänglighet i hälso- och sjukvården

Svensk hälso- och sjukvård håller hög kvalitet och står sig väl i internationella jämförelser. Uppföljningar visar på goda medicinska resultat, att patienter över lag är nöjda med kvaliteten och att förtroendet för hälso- och sjukvården är högt. Samtidigt står svensk hälso- och sjukvård inför flera utmaningar vad gäller bristande tillgänglighet och långa vårdköer med patientsäkerhetsrisker som följd.

Regeringen bedömer att det är angeläget att den statliga styrningen ökar för att säkerställa att befolkningen erbjuds en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet i rätt tid. Det är angeläget att hälso- och sjukvården lever upp till de krav som framgår av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och patientlagen (2014:821) på tillgänglig vård när patienten behöver den och som tillgodoser patientens behov av trygghet, kontinuitet och säkerhet, samtidigt som behovsprincipen efterlevs. Regeringen gav därför den 23 juni 2024 en särskild utredare i uppdrag att föreslå en ny och stärkt vårdgaranti med väsentligt kortare tidsgränser än i dag. I uppdraget ingår också att lämna förslag på lämpliga åtgärder som tillsynsmyndigheten kan vidta mot huvudmännen i de fall när vårdgarantin och patientlagen inte följs. För att minska de regionala skillnaderna och öka huvudmännens förutsättningar att korta vårdköerna i hela landet ser regeringen behov av att identifiera och vidta ytterligare åtgärder som stärker den statliga styrningen och förbättrar samordningen av hälso- och sjukvården på alla nivåer, i syfte att minska väntetiderna till vård och uppfylla vårdgarantins tidsgränser.

Tillgängligheten till och väntetiderna i hälso- och sjukvården skiljer sig mycket åt mellan regionerna. Även om det finns strukturella utmaningar som

förklarar en del av skillnaderna saknas en samlad bild av vilka faktorer som bidrar till att vissa regioner lyckas bättre än andra. Det finns därför ett behov av att analysera framgångsfaktorer i de regioner som uppvisar goda resultat vad gäller väntetider och tillgänglighet, samt att tillgängliggöra dessa lärdomar för andra regioner.

Socialstyrelsen och Nationella vårdkompetensrådet har, efter uppdrag från regeringen, tagit fram förslag till nationella planer för att minska bristen på disponibla vårdplatser och stärka kompetensförsörjningen i hälso- och sjukvården. I planerna presenteras ett antal konkreta förslag och rekommendationer till huvudmännen. Det handlar bland annat om att åstadkomma en ändamålsenlig produktions- och kapacitetsstyrning, stärka kompetensförsörjningen och använda hälso- och sjukvårdens personal och andra tillgängliga resurser på ett så effektivt sätt som möjligt. För att förslagen i de nationella planerna ska kunna genomföras krävs samverkan mellan aktörer på såväl lokal som regional och statlig nivå. Flera av förslagen kräver också att arbetsmarknadens parter kommer överens i förhandlingar.

Långa vårdköer har varit ett problem i Sverige under flera decennier. Trots att flera regeringar har genomfört åtgärder och riktade satsningar i syfte att stärka tillgängligheten har problemen med långa vårdköer bestått. Den lagstadgade vårdgarantin har inte uppfyllts fullt ut. Det finns därför ett behov av att pröva nya arbetssätt och åtgärder för att stärka tillgängligheten och korta köerna i hälso- och sjukvården. Ska detta lyckas behöver staten, huvudmännen, privata vårdgivare och andra berörda aktörer arbeta effektivt och samverka för att de gemensamma resurserna ska användas så effektivt som möjligt.

Vårdansvarskommittén bedömer i betänkandet Ansvaret för hälso- och sjukvården (SOU 2025:62) att staten bör ta ett ökat ansvar för ett antal områden och frågor i hälso- och sjukvården, bland annat kompetensförsörjningen, i syfte att skapa bättre förutsättningar att möta rådande utmaningar. Vårdansvarskommittén föreslår vidare att statens ansvarsutkrävande och kontroll bör stärkas i syfte att säkra patientens rättigheter samt för att garantera att hälso- och sjukvårdslagstiftningen får större genomslag i praktiken. Kommittén anser även att staten bör vidta åtgärder gentemot regionerna i syfte att öka regelefterlevnaden och stärka patientens ställning. Sammantaget menar kommittén att dess bedömningar och förslag

innebär en väsentlig förskjutning gentemot staten gällande ansvaret för sjukvårdens styrning och utveckling.

Samordnaren ska därför

- stödja Regeringskansliet med att följa upp och analysera arbetet med att åtgärda vårdköer på nationell och regional nivå samt identifiera behov av och komma med förslag på kompletterande åtgärder i syfte att driva arbetet framåt,
- identifiera insatser och analysera framgångsfaktorer som bidrar till att korta vårdköerna, samt sprida dessa,
- identifiera kompletterande åtgärder som på kort sikt kan bidra till att stärka tillgängligheten och korta vårdköerna, exempelvis genom innovativ upphandling av ledig kapacitet hos privata vårdgivare,
- utifrån dialog med arbetsmarknadens parter identifiera och lämna förslag på åtgärder som stärker arbetsmiljön och kompetensförsörjningen på regional nivå samt stimulerar innovativa arbetssätt i hälso- och sjukvården i syfte att korta köerna,
- identifiera åtgärder för att stärka den statliga styrningen och dess genomslag avseende tillgänglighet och vårdköer, exempelvis i utformningen av statsbidrag, och
- uppmärksamma hälso- och sjukvårdens huvudmän, regeringen, statliga myndigheter, privata vårdgivare och andra berörda aktörer på de identifierade åtgärderna och vid behov lämna förslag på förfarande för att genomföra dessa.

Uppdraget att vara en kontaktpunkt för intressenter och aktörer inom hälso- och sjukvården

Regeringen har genomfört flera åtgärder som på olika sätt bidrar till att korta vårdköerna. Sedan regeringen tillträdde har cirka 18 miljarder kronor i prestationsbaserade medel tillförts regionerna för att korta vårdköerna och öka tillgängligheten till vård, bland annat genom en särskild satsning för att korta köerna till operationer av grå starr, höftproteser och framfall, områden där många patienter väntat länge på en operation. I budgetpropositionen för 2026 aviserade regeringen att satsningen fortsätter under kommande år. Utöver att omfatta de tidigare nämnda operationerna utökas satsningen också till att omfatta ytterligare åtgärder. Socialstyrelsen redovisade i december 2026 förslag på ytterligare åtgärder att inkludera i satsningen (S2025/01757). Förslaget innebär att, utöver de tidigare tre operationerna,

också inkludera operationer av ljumskbräck och knäproteser samt koloskopiundersökningar. Regeringen återkommer i närtid med besked om villkor för utbetalning av medel inom ramen för denna satsning.

Ytterligare medel fördelas också för regionernas arbete med standardiserade vårdförlopp (SVF). Regeringen har också inrättat en nationell vårdförmedling, som innebär att patienter kan få vård hos en annan vårdgivare med kortare väntetider eller ledig kapacitet, oavsett var i landet denna vårdgivare finns. Regeringen har vidare gett Socialstyrelsen i uppdrag att inrätta nationella utvecklingsteam inom barn- och ungdomspsykiatri. Målsättningen med utvecklingsteamerna är att stödja regioner och verksamheter i arbetet med att öka tillgängligheten och skapa förutsättningar för stärkt kvalitet och effektivitet i den barn- och ungdomspsykiatriska vården.

Regeringen har också tillsatt utredningen Behovsstyrd vård (S 2024:05), som har i uppdrag att lämna förslag på en ny vårdgaranti inom specialiserad vård, som ska utgå från patientens behov och ha väsentligt kortare tidsgränser än i dag. Det finns dock tecken på att många patienter inte känner till regionernas skyldigheter inom ramen för rådande lagstiftning, bland annat vad gäller regionernas skyldighet att erbjuda vård inom den specialiserade öppenvården även till invånare i andra regioner, och att erbjuda vård hos andra vårdgivare i de fall vårdgarantin inte kan uppfyllas av hemregionen. Det finns därför ett behov av att sprida information om hur vårddköerna skiljer sig åt mellan olika regioner, och informera patienter och allmänheten om regionernas lagstadgade skyldighet att erbjuda vård i tid.

Regeringen genomför också flera satsningar som indirekt bidrar till att korta vårddköerna. Det handlar bland annat om satsningar för att stärka primärvården, utveckla arbetet för psykisk hälsa och suicidprevention samt reformera vårdens digitala infrastruktur, så att rätt information om patienten ska finnas tillgänglig för den som behöver det.

Utöver de insatser som regeringen genomför arbetar hälso- och sjukvårdens huvudmän i form av kommuner och regioner, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), privata vårdgivare och patientorganisationer med initiativ som på olika sätt syftar till att stärka tillgängligheten till vård. Det finns därför ett behov av att på ett tydligare sätt samordna mångfalden av aktörer och initiativ på området.

Samordnaren ska därför

- sprida information och kunskap om köläget i regionerna, om regionernas skyldigheter att erbjuda vård i tid inom vårdgarantins tidsgränser i den egna regionen eller annan region,
- sprida information och kunskap om patientens möjligheter att söka vård i andra regioner,
- informera vårdgivare, intressenter och aktörer på olika nivåer om regeringens initiativ som direkt eller indirekt syftar till att korta värdköerna,
- föra dialog med hälso- och sjukvårdens huvudmän, de statliga myndigheterna, privata vårdgivare och andra relevanta aktörer i syfte att identifiera hinder för samverkan på regional respektive nationell nivå för att korta värdköerna, och
- sammanställa och omsätta de identifierade hindren i rekommendationer om nya åtgärder.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Samordnaren ska hålla sig informerad om och beakta relevanta arbeten som pågår inom Regeringskansliet, i andra utredningar och på berörda myndigheter. Vid genomförandet av uppdraget ska samordnaren föra dialog med relevanta myndigheter och aktörer. Samordnaren ska med utgångspunkt i respektive departements ansvarsområde löpande ha kontakt med relevanta departement inom Regeringskansliet.

Utredningens uppdrag karaktäriseras av ett innovativt förhållningssätt i syfte att korta värdköer. Samordnaren ska när det bedöms särskilt relevant ha ett barnrätts- och funktionshindersperspektiv och beakta konsekvenserna av föreslagna åtgärder för barn, i enlighet med bland annat Förenta nationernas (FN) barnkonvention om barnets rättigheter samt för personer med funktionsnedsättning, i enlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. När det kan anses vara särskilt relevant ska samordnaren ha ett jämställdhetsperspektiv i sitt arbete och beakta de konsekvenser som de föreslagna åtgärderna har för jämställdheten mellan män och kvinnor. Samordnaren ska informera om det arbete som bedrivs inom ramen för uppdraget vid de tidpunkter och i den form som bestäms i dialog med Regeringskansliet (Socialdepartementet). En delredovisning ska lämnas senast den 12 juni 2026. Uppdraget ska slutredovisas senast den

4 januari 2027. Av slutredovisningen ska det framgå hur uppdraget har bedrivits och vilka resultat som har uppnåtts.

(Socialdepartementet)